

הדף היומי

מדרשית הדף היומי

הבית הרוחני שלך

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת ברכות - דף יז

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מדוע הוסיפו הקדמונים עוד תפילה על התפילה?

לומדים אנו בגמ' תפילות שהוסיפו התנאים והאמוראים לאחר שסיימו תפילתם, וצריך להשכיל בדבר, מה ראו להוסיף ע"ד נדבך לאחר התפילה.

ביאר בצ"ח, כוונת הקדמונים שהוסיפו בקשות ותחנונים לאחר התפילה היות ובגמ' להלן כח, ב' הזהירו שלא יעשה אדם תפילתו קבע, אלא רחמים ותחנונים, וכל תפילת שמונה עשרה כיון שכבר נקבעה ע"י אנשי כנסת הגדולה, הרי היא חוב עלינו ואין היכר שאנו מתכוונים לרחמים ותחנונים, אלא כמו פורע חוב, לכן קיימו דבר זה ברחמים ותחנונים שביקשו אחר סיום התפילה שסדרו לנו אנשי כנסת הגדולה, הוסיפו כל אחד משלהם.

אלא שא"כ היה לגמ' לקבוע דבריהם בפרק 'אין עומדין' ולא בפרק שלנו שעיקרו עוסק בקריאת שמע ובקבלת עול מלכות שמים.

מבאר הצ"ח, היות ועיקר התפילה, אגם שהנוסח מתבקש על דברים הנצרכים לחיי העולם הזה, אבל שורשה ליתן הודאה לשמו הגדול, והצורה לזה ע"י הבנה בצרכי העולם, וכאשר נעיינ בתפילת הקדמונים נראה שכל עיקרם סובב סביב קיום התורה והמצוות ולהסיר הטרדות והמונעים ומטרידים את האדם מהקוה"ב, לכן נכתב בגמ' סמוך לקבלת עול מלכות שמים.

מה ענין 'תשובה ומעשים טובים' לחכמה?

רבא היה רגיל לומר, תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים. ביאר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (חלק דרכי העבודה) הביאור הפשוט הוא, שתכלית החכמה להביא את האדם לידי תשובה ומעשים טובים. והתשובה והמעשים הם התוצאה היוצאת מהחכמה, אבל אף לו לא יגיע לידי תשובה ומעשים טובים, כח החכמה לא נפגם, והחכמה במקומה עומדת. שהרי החכמה בתורת חכמה לכאורה אין לה קשר לשאר עניינים.

אמנם בהבנה אמיתית נראה כי התשובה והמעשים הם מהות החכמה, ולא יתכן חכמה מבליעדיהם. וכל אשר לא זכה לתשובה ומעשים טובים לא זכה בחכמה, כי חכמה גרידא אינה אלא ידיעה בעלמא ולא נחשבת לחכמה.

'תכלית חכמה' - תשובה, אף מהות התשובה אינה מחוררת לנו, אנו מבינים תשובה באדם חוטא, השב בתשובה על מעשיו הרעים, ומקבל על עצמו לא לעשותם עוד.

אבל האמת היא, שתשובה שייכת אף במי שלא חטא, 'תשובה' ביאורה לשוב אל מקור הנפש, נפש האדם שלימה וטהרה, ורק כאשר ניתנה בתוך החומר המגושם שתכלית ומזדהמת הנפש, וחיוב לשוב אל הנפש בטהרה, וזו מטרת החכמה, שתשובה הנפש אל מקורה.

וכבר אמרו ראשונים חסידים ואנשי מעשה היו שבים כל יום בתשובה, על מיעוט השגתם ביום קודם, והיינו שעדיין לא הגיעו למקור טהרת הנפש, וע"ז שבו בתשובה והשתדלו להשיג את המעלות שהיו צריכים להגיע אליהם.

ולמתבונן הדברים ברורים, שהרי בכל יום שהשיג אדם מעלה, והתעלה מעבר ליום האתמול, הרי שביחס לדרגתו הגבוה היום, מעשיו של אתמול הם לא ברמתו ולא לפי מעלתו, ואמנם לא עשה מעשה רע, אבל שייך בו תשובה על זיכור הנפש להחזירה למעלת עוצמתה.

'תכלית חכמה' - מעשים טובים, עיקר מציאות הבריהם ותכליתה היא עשיית המעשים, ולכן אין קיום לחכמה א"כ החכמה מביאה למעשים. והסבא מקעלם ז"ל היה מדגיש בדברי הכתוב 'אשר ברא אלוקים לעשות' כל הבריה נוצרה על מנת לעשות 'המעשה' הוא העיקר, והתכלית. וחכמה שאינה מביאה לידי מעשה אינה חכמה.

הוא היה אומר כל שחכמתו מרובה מעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר והיה כערער בערבה וכו', אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו לאילן ששרשיו מרובים וענפיו מועטין שאפילו באים כל רוחות שבעולם וכו'. כתב החסיד יעב"ץ הלומד על מנת להיזהר ולעשות הוא הנקרא מעשיו מרובים מחכמתו, כי כיון שתכלית לומדו בעבור המעשה, הוא העיקר כיון שתכלית חכמתו היא המעשה, ממילא נחשב 'מעשיו מרובים מחכמתו' שאף החכמה עצמה נחשבת למעשה, כיון שזו עיקר מטרת החכמה, וממילא מעשיו מרובים כי אף החכמה מצטרפת למעשה עוד כתב באור יחזקאל (מידות) כדי ש'החכמה' תפעל פעולתה הראויה, חייבת להיות כרוכה בתשובה ומעשים טובים, ומבלעדי התשובה והמעשים טובים מביאה אותו החכמה לחצב המנוגד ליראת שמים, וסוף החכמה שמבעט באביו ואמו ורבו, שכל זמן שלא עקר מקרבו חפצי הגוף פועלת החכמה עפ"י תאות חפצי הגוף, שהם המידות הרעות, לכן סבל נפגעת החכמה עפ"י המידות ותאוות הגוף שכפי הרצון שמוטבע באדם כן פועלת החכמה, וזה שאמרו 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו' שלפי דרכו של אדם ותאוותיו, כן נפעלים חכמתו ומעשיו ובעת שרוצה לילך בדרך תאוות חפצי הגוף, אף החכמה שרכש לא תביאהו לידי מעלות, אלא להיפך רחמ"ל ויבעט באביו וברבו ובמי שגדול ממנו.

עוצמת התורה - סגולת החיים!!!

מבארת בגמ' שנשים זוכות, בזכות שמביאות בניהם לבית הכנסת וכו'. לא

מבאר בגמ' שזכות דווקא אם קיימו את כל הדברים, אלא זה תפקיד האשה, להביא את הקטנים ללימוד, לשלוח את הבעל ללימוד ולהמתין וכו', כל שלב הוא מצוות האשה, ובזכות זה זוכה.

מפורסם בשם המלבי"ם, שהאמור בגמ' שהאשה מקבלת שכרה על ההכנה לא על הלימוד עצמו, נמצא שאף אם לבסוף לא למד הבעל בעוצמת האיכות, אבל האשה שלחה אותו בשמחה ע"מ שימד בצורה איכותית, שכרה יהיה כלימוד האיכותי שהיא הכינה.

אומר 'הסבא מסלבודקה' (אור הצפון, שמות, מאמר 'טומאת החטא וטהרתו'), אותה אשה ששלחת ילידה הקטנים לבית הכנסת, על מה מדובר? על לימוד אל"ף ב"ת, על הכנה לתורה, על לימוד תורה של דרדקי, זה הקשר של אותה אשה לתורה, לימוד של קטנים, וזה 'סם החיים' עבורה, בזכות זה זוכה לכל המעלות הגדולות. למדנו את עוצמת החיים הנצחיים שמעניקה התורה, לא רק ללומדיה, אלא לכל מי שיש לו קשר דק עד אין נבדק עם החיים הנצחיים - התורה. בודאי ובודאי מי שעצמו לומד ועמל בתורה. **אשרנו!**

סיכום הדף

נושא היום: המשך הוספת תפילה של הקדמונים. חתן הרוצה לקרא ק"ש

דרש רמי בר חמא, "כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כנחלים נטע" **הסמיכות של אהל לתל** ללמד [1]. כשם שהנחל מעלה את טהרת האדם, התורה הנלמדת באוהל היינו בתי מדרשות, מעלה את האדם לכף זכות. **רב ספרא** היה מוסיף לאחר התפילה, שיהיה שלום בין שרי האומות של מעלה, וכך ישרור שלום באומות של מטה. ויהיה שלום בין הת"ח, אלו שלומדים 'לשמה' ואלו שלומדים שלא לשמה. והלומדים שלא לשמה יהיו למדים לשמה.

רבי אלכסנדר או רב המנוא, היו מוסיפים, שנהיה בזוית של אור ולא של חושך, ולא נצטער ולא יחשכו עינינו.

וי"א שרבי אלכסנדר הוסיף, ידוע לפני הקב"ה שרצונו לעשות רצוני ויצה"ר ושעבוד מלכויות מעבך, יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשבו לעשות רצונך בלבב שלם.

רבא הוסיף, לפני נוסחתי לא הייתי חשוב להיווצר. ושוצרתני איני חשוב אלא כפער, ק"ו לאחר מיתה. יהי רצון שלא אחטא עוד ומה שחטאתי מוקד ברחמים ולא ביסורים ותלאים רעים. וזה יודיו של רב המנוא זוני ביום הכיפורים.

מר בריה דרבמיא הוה מוסיף, אלקי נצור לשוני מרע ושפותי מדבר מרמה וכו', ותצילני מפגע רע ומיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא לעולם וכו'.

רב הוסיף בתענית, בזמן בית המקדש החוטא היה מתכפר בקרבנו, בתענית התמעט חלבי דמי יה"ר וכו' שחלבי דמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך על גבי מזבח ותרגני.

ר"ח שמים ספר אוב אמר, סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה עומדים, אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, וזה שאמר קהלת

"טוב שם שחן טוב ומה שחטאתי מוקד ברחמים ולא ביסורים ותלאים רעים. וזה יודיו של רב המנוא זוני ביום הכיפורים.

תלמידי החכמים שביבנה היו רגילים לומר, העוסק בתורה ושיאנו עוסק בה שוים שהם בני אדם, שניהם עוסקים במלאכתם, אמנם הלומד תורה מלאכתו בעיר ויש בה השכמה, בכ"ז העוסק לפרנסתו שמכונן לשם שמים, נאמר עליו אדם המורבה ואחד הממטע שמכונן לשם שמים יש לו שכר [2].

אבי היה רגיל לומר, צריך להערים על הצי"ח כדי לעבוד את הבורא, להרבות שלום עם כל אדם אפילו נוכרי שבטוק שיהא אהוב למעלה ותחמד לשמוע ויהא מקובל על הבריות. אמרו על ר"ח בן זכאי שהקדים שלום לכל אדם, ומעולם לא הקדימוהו אפילו נוכרי שבטוק.

רבא היה רגיל לומר, עיקר תורה ביודע עם תשובה ומעשים טובים, שלא ילמד ובסופו של דבר בועט בגדולתו ממנו. הלומד שלא על מנת לקיים [3], עדיף היה לו שלא לבא, שנאמר "ואשית חכמה יראת ד' שכל טוב לכל נשויים" לא נאמר 'לעושים' אלא 'לעושים' הם הלומדים לשמה ע"מ לקיים.

רבא היה רגיל לומר, בעוה"ז יש אכילה, שתייה, פו"ר, משא ומתן, קנאה, שנאה ותחרות. ובעוה"ז צדיקים יושבים ויטרוניהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה.

זכות לעוה"ב לנשים גדולה יותר **מלאשים**, שלנשים שנאמר "שאננות" "בטוחות". **ביאר רב לרבי חייא** שנשים זוכות לעוה"ב בבה שמביאות הקטנים לבית הכנסת, שולחות את בעליהם ללימוד תורה, ממתנות עד שהם חוזרים מלימודם.

שיאנו החכמים מביט מדרשו של רבי אמי או רבי חנינא, אמרו זה לזה, תמצא צרכיך בעוה"ז, אחריך לחי' העולם הבא, ותקוהך לידו דורים, לבך תבונה פוך ידבר חכמות ליושניך ירחיש נגנת עפעפוך וישירו עיניך יאירו במאור תורה ופניך ויהירו כוזר הרקיע שפתותך יביעו דעת וכליותך תעלוזה משרים ופעוקי ריבצו לשמוע דברי תורה.

שיאנו החכמים מביט מדרשו של רב חסדא או רבי שמואל בר חנמי, אמרו זה לזה "אלופינו מסובלים" נחלקו ר' שמואל או ר"ח ור"א בביאור הדבר, למ"ד בתורה ובמצוות. ולמ"ד תורה מצוות ויסורים. המשך הפסוק "אין פרץ (שלא יצא מהם כאחיות) ואין יוצאת (שלא יצא מהם כדוגם האדומי) ואין צוה (שלא יצא כנחשו) ברחבתיו (שלא יצא מהם תלמיד היוצא לתרבות רעה)".

"שמעו אלי **אבירי לב הרחוקים מצדקה**" נחלקו ר' שמואל או ר"ח ור"א בביאור הדבר, למ"ד הקב"ה זן את כל העולם בצדקה, ואת הצדיקים בזכות מעשיהם. **למ"ד** כל העולם ניוון בזכות הצדיקים, והצדיקים עצמם אין להם מנוחה. **כדברי רבי יהודה בשם רב**, כל יום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת כל העולם כולו מנוים בזכות חנינא בני וחנינא בני מספיק לו קב חרובים מערב שבת לערב שבת.

הפסוק המכר לרב יהודה מתפרש על בני גובאי שהם טיפשים מחמת רשעותם. **והוסיף רב יוסף**, שהרי אף אחד מהם לא התגייר. **אמר רב אשי**, בני הגייר 'מתא מחסוי' רשעים, שהם רואים כינסו דרשות הרגל [4]. ולא התגייר מהם אפילו אחד.

תמארא בשנתה לרבנן אם חתן רוצה יכול לקרא ק"ש. **ולשב"ב** אם יקרא הרי זה יוהרא. **מאיך** למדנו שרשב"ב לא חשש לגאון, **בינון של עשיות מלאכה בתעשה באב**, **לרבנן** בכל מקום אין ת"ח עושים מלאכה. **ורשב"ב** שכל אדם יעשה עמלו לת"ח, לבך מוכח שרשב"ב לא חשש לגאון. **א** **לר"ח** מחליפים את הישנות באחד מ' המקומות. **ב** **לרב שישא בנו של רב אדי**, **רבנן** סברו בק"ש שאין זה גאון שהרי כולם קוראים, אבל לבני מלאכה אם לא עושה נראה כגאון. **ולשב"ב** אנו יודעים שחזן לא יכול לכוון ואם קורא הרי זה יוהרא. אבל אם לא עושה מלאכה בט' באב, יאמרו שאין לו מלאכה, שהרי תראה כמה בטלים ישי.

הדף עלך פרק שני יהיה קורא

הארות

[1] ע"פ מהרש"א בח"א כאן. [2] ע"י מהרש"א ח"א ע"י במפרשים על העין יעקב שביארו בכמה אופנים. [3] ע"י ברש"י, ובתוס' שאלו שהרי אמר רב לעולם יעסוק אדם שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, וביאור שאינו ביחס ללומד שלא לשמה היינו לקנטר. ובדברי ר' מדובר שלומד ע"מ שיכבדוהו. [4] נקטו תנ"ח תרי זמני, שבטעות לא היו מתאספים לדרשה. וע"י בדבריהם את היחודיות של אסיפות אלו.